

**2025-2026-NJI OKUW ÝYLYNDA UMUMY
BILIM MEKDEPLERINIŇ**

**11-NJY SYNP
OKUWÇYLARY ÜÇIN
DÖWLET HUKUK
ESASLARY**

**PREDMETINDEN JEMLEÝJI
ATTESTASIÝASYNY GEÇIRMEK ÜÇIN
METODIK TEKLIP WE MATERIALLAR**

**SAYLOW
PREDMETLERI**

**2025–2026-NJY OKUW ÝYLYNDA UMUMYBILIM BERÝÄN
MEKDEPLERINŇ 11-NJI SYNYP OKUWÇYLARY ÜÇIN SAÝLAMA
DERSLER TOPARYNA DEGIŞLI DÖWLET WE HUKUK ESASLARY
PREDMETINDEN JEMLEÝJI DÖWLET SYNAGYNYŇ TEST
TABŞYRYKLARYNYŇ SPESIFIKASIÝASY**

Bu spesifikasiýa umumy bilim mekdepleriniň 11-nji synp okuwçylarynyň döwlet we hukuk esaslary dersinden bilimlerini, endiklerini we kompetensiýalaryny bahalandyrmakda ulanylýan test tabşyryklarynyň mazmunyny, gurşawyny, görnüşini, şekilini, bahalandyryş ölçeglerini hem-de geçirilme tertibine goýulýan talaplary kesgitleýär.

I. Umumy ýörelgeler

Bahalandyryşyň maksady – 11-nji synp okuwçylarynyň döwlet we hukuk esaslary dersinden bilimlerini, endiklerini we kompetensiýalaryny häzirki okuw maksatnamalarynda bellenen maksatlara laýyklykda toplumlaýyn bahalandyrmakdyr. Bu bahalandyryşyň netijelerine esaslanyp, 11-nji synplar üçin jemleýji döwlet attestasiýasynda kabul edilýän kararlaryň esasy bolmagyny üpjün etmek maksady bilen bahalandyryşda ygtybarlylyk, adalatlylyk we aç-açanlyk ýörelgelerine eýerilýär.

II. Kadalaşdyryjy esaslary

1. Özbekistan Respublikasynyň Halk bilimi ministriniň 2008-nji ýylyň 4-nji martyndaky «Umumy orta bilim alýanlaryň jemleýji döwlet attestasiýasy hakyndaky tertipnamany tassyklamak barada» 56-njy belgili buýrugy bilen tassyklanan «Umumy orta bilim alýanlaryň jemleýji döwlet attestasiýasy hakyndaky tertipnama».

2. Döwlet we hukuk esaslary dersi boýunça 8–11-nji synplar üçin häzirki okuw maksatnamasy.

3. Özbekistan Respublikasynyň Mekdebe çenli we mekdep bilimi ministriniň 2026-njy ýylyň 16-njy martyndaky «2025–2026-njy okuw ýylynda umumy orta bilim berýän edaralarda okuwçylaryň jemleýji döwlet attestasiýasyny guramak we geçirmek hakynda» 102-nji buýrugy.

III. Bahalandyryş gurşawy we berlen wagty

Okuwçylar üçin döwlet we hukuk esaslary dersi boýunça bilim derejesini kesgitlemek maksady bilen geçirilýän jemleýji döwlet attestasiýasynda jemi 20 sany tabşyryk hödürlenýär. Jemleýji döwlet attestasiýasy synaglary üçin 180 minut wagty berilýär. Test tabşyryklarynyň mazmun ugurlary, bahalandyrylýan bilim, başarnyk we kompetensiýalar boýunça paýlanyşy aşakdaky jedwellerde görkezilýär.

Mazmun ugurlary	Konstruktlar	Testleriň sany
Döwlet we hukuk	Şahs, jemgyýet we döwlet arasyndaky hukuk gatnaşyklaryny anyklaýar we seljerýär. Döwlet we hukugyň jemgyýet durmuşyndaky ornuna düşüňýär. Döwlet görnüşlerini toparlara bölýär we olaryň aýratynlyklaryny kesgitleýär. Hukuk gatnaşyklaryny seljerýär. Hukuk bozulmalaryň görnüşlerini klassifikasiýa edýär. Jogapkärçilige çekmegiň esaslaryny düşündirýär. Kämilik ýaşyna ýetmedikleriň hukuklaryny we borçlaryny bilýär. Dürli ýagdaýlarda hukuk kadalaryny dogry ulanýar.	3
Konstitusion hukuk	Konstitusiýanyň mazmunyna düşüňýär we düşündirýär. Konstitusion kadalary anyklaýar we ýagdaýlara laýyk ulanýar. Bölümler we baplar boýunça kadalary hukuk we logiki esasda saýlaýar. Kanunyň hökmürowanlygy ýörelgesiniň ähmiýetini düşündirýär. Meňzeş we tapawutly taraplaryny seljerýär.	3
Maşgala hukugy	Maşgala gatnaşyklaryny bilýär. Nika baglaşmak we ony bozmak esaslaryny we netijelerini seljerýär. Çaganyň hukuklaryny we borçlaryny analiz edýär. Aliment görnüşlerini we şertlerini kesgitleýär. Maşgala hukuk ýagdaýlarynda kadalary ulanýar.	2
Raýat hukugy	Raýat hukuk kadalarynyň mazmunyny we sosial gatnaşyklaryny seljerýär. Mülk we emläk däl gatnaşyklary analiz edýär. Borç düşüňjesini we görnüşlerini tapawutlandyrýar. Sarp ediji hukuklaryny bahalandyrýar. Intellektual mülk we miras gatnaşyklaryny seljerýär. Hukuk kadalaryny yerlikli ulanýar.	2
Halkara hukuk	Döwletler we halkara guramalar baradaky maglumatlary tapýar. Halkara jemgyýetiniň ösüşini seljerýär. BMG-niň işini bilýär. Halkara ýagdaýlarda dogry maglumatlary saýlaýar. Raýatlyk almak we ýitirmek esaslaryny analiz edýär. Özbekistanyň halkara gatnaşygyny bahalandyrýar	2
Zähmet hukugy	Zähmet hukuk kadalaryny düşüňýär we ulanýar. Şertnama, iş wagty we dynç alyş wagtyny seljerýär. İş bilen üpjünçilik çärelerini kesgitleýär. Zähmet gatnaşyklaryny hukuk taýdan bahalandyrýar.	2
Administratiw hukuk	Administratiw gatnaşyklary düşüňýär. Döwlet hyzmatlarynyň düzgünlerini bilýär. Hukuk bozmalary we jezalary tapawutlandyrýar. Öňüni alyş	2

	çärelerini seljerýär. Kadalary degişli ýagdaýda ulanýar.	
Jenaýat hukugy we kriminologiýa	Jenaýat hukugynyň esasy düşüňjelerini bilýär. Jenaýat düzümini seljerýär. Jezalaryň görnüşlerini klassifikasiýa edýär. Zorluklaryň önüni alyş çärelerini analiz edýär. Hukuk bozulmalaryň içki we daşarky taraplaryny kesgitleýär.	2
Ekologiýa hukugy	Ekologiýa hukugynyň mazmunyna düşüňýär. Ekologik hukuk bozulmalary anyklaýar. Beýleki bozulmalardan tapawudyny kesgitleýär.	1
Hukuk pudaklary	Durmuş ýagdaýlaryny hukuk taýdan seljerýär. Hukuk bozulmalarynyň sebäplerini we netijelerini düşündirýär. Delillere esaslanyp netije çykarýar.	1
Jemi:		20

IV. Kognitiw endikler boýunça paýlanyşy

Kognitiw dereje	Düşündirişi	Testleriň sany (sany)
Bilmek (B)	Bilmek derejesindäki, ýagny reproduktiv tabşyryklar okuwçydan okuw materialyny gaýtadan işlemezden ýatda saklamagy we tanyş ýagdaýlarda ulanmagy talap edýär. Bu görnüşdäki tabşyryklar kanunalaýyklyklary, häsiýetleri, düşüňjeleri we terminleriň mazmunyny hem-de olary ýatda saklamagy bahalandyrýar.	5
Ulanmak (U)	Ulanmak derejesindäki, ýagny produktiw tabşyryklar okuwçydan öwrenilen kanunlary we kanunalaýyklyklary berlen ýagdaýlara laýyklykda saýlamagy, seljermegi, deňeşdirmegi, birnäçe kanunlary bir wagtda ulanmagy we umumylaşdyrmagy talap edýär.	14
Pikir ýöretmek (P)	Pikir ýöretmek derejesindäki, ýagny intellektual tabşyryklar okuwçydan özleşdirilen bilim we başarnyklary tanyş däl ýagdaýlarda ulanmagy, seljermegi, sintez etmegi, deňeşdirmegi we netije çykarmagy talap edýär.	1

V. Tabşyryk görnüşleri boýunça paýlanyşy

TABŞYRYK GÖRNÜŞI	DÜŞÜNDIRIŞI	TABŞYRYK SANY
Gysga jogaply açyk test (O1)	soraga gysga sözlem bilen jogap bermegi talap edýän ýazmaça tabşyryklar	6 sany
Gabat getirme açyk test (O2)	soragyň mazmunyna laýyk jogaplary gabat getirmegi talap edýän ýazmaça tabşyryklar	2 sany
Köp wariantly ýapyk test (Ý1)	soragyň mazmunyna laýyk bolan jogap wariantlarynyň içinden dogrylaryny saýlamagy talap edýän ýapyk test tabşyryklary	9 sany
Giňeldilen jogaply açyk test (O3)	soraga giňişleýin jogap ýazmagy talap edýän ýazmaça tabşyryklar	3 sany

VI. Bahalandyryş ölçegi we baly baha öwürmegiň tertibi

Okuwçylaryň ýazma işleri jemleýji döwlet attestasiýasy synaglarynda iň ýokary 100 bal bilen bahalandyrylýar. Tabşyryklar üçin bellenen balar olaryň çylşyrymlylyk derejesini, ýerine ýetirilende talap edilýän bilim, başarnyk we logiki pikirlenme derejesini hasaba almak bilen kesgitlenýär. Tabşyryklaryň mazmunyna we kynçylyk derejesine görä dürli mukdarda bal berilýär. Her bir tabşyrygyň bahalandyryş ölçegi ýörite bahalandyryş görnüşinde görkezilýär. Aşakda ballary baha öwürmegiň tablisasy getirilýär:

Baly baha öwürmegiň tablisasy

Bal (%)	Baha	Düşündiriş
0 – 29	«2»	«kanagatlanarsyz»
30 – 65	«3»	«kanagatlanarly»
66 – 85	«4»	«gowy»
86 – 100	«5»	«örän gowy»

VII. Bahalandyryş görnüşi

Okuwçynyň bilimlerini, endiklerini we kompetensiýalaryny bahalandyrmak tapgyry, bahalandyrylýan mazmun ugurlary, tabşyryk görnüşi, kognitiw proses we bahalandyryş ölçegleri aşakdaky tablisada görkezilýär.

Tabşyrygyň tertip belgisi	Mazmun ugry	Tabşyryk görnüşi	Kognitiw dereje	Bahalandyryş ölçegi
1-nji tapgyr				
1.	Döwlet we hukuk	Ý1	U	4 bal
2.		Ý1	U	4 bal
3.	Konstitusion hukuk	O1	U	4 bal
4.		O2	U	4 bal
5.	Maşgala hukugy	O1	B	4 bal
6.		Ý1	U	4 bal
7.	Raýat hukugy	O1	B	4 bal
8.		O2	U	4 bal
9.	Halkara hukuk	O1	B	4 bal
10.		Ý1	U	4 bal
11.	Zähmet hukugy	Ý1	U	4 bal
12.		Ý1	U	4 bal
13.	Administratiw hukuk	O1	B	4 bal
14.		Ý1	U	4 bal
15.	Jenaýat hukugy we kriminologiýa	Ý1	U	4 bal
16.		Ý1	U	4 bal
17.	Daşky gurşaw hukugy	O1	B	4 bal
2-nji tapgyr				
18.	Döwlet we hukuk	O3	U	10 bal
19.	Konstitusion hukuk	O3	U	10 bal
20.	Hukuk ugurlary	O3	P	12 bal
Jemi:		100 bal		

VIII. Synag tertibi

Gadagan edilen enjamlar: Synag wagtynda mobil telefonlary, akyllly sagatlary, planşetleri ýa-da bellikleri ulanmak berk gadagandyr.

Ahlak we tertip-düzgün: Göçürmek, kömek sormak ýa-da bermek, synag wagtynda gürleşmek we rugsatsyz gitmek gadagandyr.

Gözegçi düzgün bozulmasyny anyklanda, ol hasabat düzýär, dalaşgäri synagdan çykarýar we netijesini ýatyrýar.

IX. Maslahat berilýän esasy edebiýat

1. Özbekistan Respublikasynyň Konstitusiyasy Lex.uz.
2. Özbekistanyň döwlet we hukuk esaslary, 8-nji synp okuw kitaby. O.Karimowa, N.Ismatowa, Ş.Sarikow, O.Amanowa. «Hukuk we jemgyýet», Daşkent – 2019.
3. Konstitusion hukugyň esaslary, 9-njy synp okuw kitaby. G.M.Tansikbaýewa, W.A.Kosteskiý. "Sharq", Daşkent - 2019.
4. Döwlet we hukuk esaslary 10-njy synp okuw kitaby. H. Tuýçyýewa we başgalar. Respublikan tälim merkezi, Daşkent – 2023.
5. Döwlet we hukuk 11-nji synp okuw kitaby. A. Sadykow, N. Ismatowa, J. Babajanow. Respublikan tälim merkezi, Daşkent – 2025.

Bellik: *Döwlet we hukuk esaslary dersi boýunça tabşyryklar normativ-hukuk resminamalaryna girizilen üýtgetmeler we goşmaçalar göz önünde tutulyp düzülýär. Kanunçylykda bellenen tertipde üýtgetme girizilen ýagdaýynda kanunyň esasy çêşmesine ýüz tutulýar (Özbekistan Respublikasynyň milli kanunçylyk maglumatlar bazasy – Lex.uz saýty).*

1-nji soraglar bazasy

1. (Q-4 bal) Aşakda döwlet düşünjesine degişli jogaplar getirilen. Olaryň ikisinden daşary ählisi döwlet düşünjesine girýär. Artykmaç ikisini tapyň.

1) çylşyrymly jemgyýetçilik guruluşy; 2) döwletler bilen syýasy, ykdysady, medeni aragatnaşyklary amala aşyrýar; 3) mejbur ediji güýjüne eýe; 4) öz raýatlarynyň, şonuň ýaly-da, çäginde ýaşayan ähli adamlaryň bähbitlerini goraýar; 5) adamlaryň sosial kanunlary ileri tutulýan, belli bir şekillenen umumy birligi; 6) özbaşdak syýasy gurama.

Jogaby:									
Bal:									

2. (Q-4 bal) Aşakda döwletiň içki funksiýasy görnüşleri getirilen. Olaryň ikisinden daşary ählisi döwletiň içki funksiýasyna girýär. Artykmaç ikisini tapyň.

1) raýatlaryň hukuklaryny we azatlyklaryny üpjün etmek; 2) ähli eýeçilik görnüşindäki emlägi goramak; 3) ýurduň ykdysady ugrundaky ösüşini üpjün etmek; 4) parahatçylygy we asudalygy üpjün etmek; 5) ilatyň sosial goragy, sosial pudagy ösdürmek; 6) halkara ykdysady iş; 7) raýatlaryň medeni-aň-bilim kämilligi gazanmagy üçin şert döretmek.

Jogaby:									
Bal:									

3. (Q-4 bal) Aşakda döwletiň monarhiýa dolandyryş şekliniň alamatlary getirilen. Olaryň ikisinden daşary ählisi monarhiýa dolandyryş şekline girýär. Artykmaç ikisini tapyň.

1) häkimiýet mukaddes we ylahy diýip yglan edilýär; 2) öz işinde özbaşdak; 3) häkimiýetiň ygtyýarlyklary paýlanýar; 4) häkimiýeti ornaşdyrmagyň, kabul etmegiň aýratyn tertibi bar; 5) häkimiýet ýokary edaralarynyň öz kararlaryny saýlanan möhleti dowamynda kabul edýär.

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) Aşakdakylardan respublika görnüşindäki dolandyryşa eýe bolan döwletiň esasy alamatlaryny tapyň.

1) häkimiýet ýokary edaralarynyň öz kararlaryny saýlanan möhleti dowamynda kabul etmegi; 2) öz dolandyryşynyň netijesi üçin ýuridik taýdan jogapkär däl; 3) häkimiýeti ornaşdyrmagyň, kabul etmegiň aýratyn tertibi bar; 4) adalatly sud seljermesini amala aşyrýan edara bolan sudlaryň abraýynyň artmagy; 5) ömürlük dolandyryş; 6) öz işinde özbaşdak.

Jogaby:									
Bal:									

5. (Q-4 bal) Aşakda demokratik düzgünleriň alamatlary getirilen bolup, olaryň ikisinden daşary ählisi demokratik düzgünleriň alamatlaryna girýär. Artykmajyny tapyň.

1) döwlet dolandyryşy azlygyň köpçülige boýun egmegi ýörelgesi esasynda amala aşyrylýar; 2) adam we raýat hukuklary we azatlyklary ykrar edilýär; 3) özgeçe pikirlere garşy göreşilýär; 4) durmuş-syýasy birleşmeler köp bolýar; 5) häkimiýetiň ygtyýarlyklary bölünýär; 6) oppozisiýa aradan aýrylýar.

Jogaby:									
Bal:									

2-nji soraglar bazasy

1. (Q-4 bal) Aşakda 14 ýaşdan 18 ýaşa çenli bolan kämillik ýaşyna ýetmedik şahslaryň ata-eneleriniň **ýazma razylygyny almazdan** özbaşdak amala aşyrmaga hakly bolan hereketleri berlen. Iki artykmajyny tapyň.

1)öz iş hakyna, stipendiýasyna we başga girdejilerine eýelik etmek; 2) göçmeýän emlägi sowgat etmek; 3) awtorlyk hukuklaryny amala aşyrmak; 4) kanuna laýyklykda banklara amanat goýmak we olara eýelik etmek; 5) maýda gündelik durmuş şertnamalaryny düzmek; 6) bankdan kredit almak.

Jogaby:									
Bal:									

2.(Q-4 bal) Aşakda 6 ýaşdan 14 ýaşa çenli bolan kiçi ýaşdaky çagalar **özbaşdak** ýagdaýda düzmäge hakly bolan şertnamalar berlen. Şu şertnamalardaky ýalňyşlyklary tapyň.

1) durmuş taýdan maýda ylalaşyklar; 2) mugt peýda gazanmaga gönükdirilen, notarial tassyklamany ýa-da döwlet hasabyndan geçirmegi talap etmeýän ylalaşyklar; 3) öz iş hakyna, stipendiýasyna we başga girdejilerine eýelik etmek boýunça düzülen ylalaşyklar; 4) kanuny wekil ýa-da onuň razylygy bilen üçünji şahs tarapyndan belli bir maksat ýa-da erkin eýelik etmek üçin berlen serişdelere eýelik etmek baradaky ylalaşyklar; 5) kanuna laýyklykda banklara amanat goýmak we olara eýelik etmek üçin düzülen ylalaşyklar.

Jogaby:									
Bal:									

3. (Q-4 bal) Aşakda berlen jenaýatlardan haýsylaryna 14 ýaşdan başlap jogapkärlik bellenilmedik.

1) bilgeşleýin adam öldürmek; 2) bilgeşleýin bedene agyr şikes ýetirmek; 3) adam ogurlamak; 4) aldawçylyk; 5) hilegärlik; 6) seresapsyzlyk sebäpli adam öldürmek.

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) Aşakda on sekiz ýaşa dolmazdan jenaýat eden şahslara bellenilýän jeza görnüşleri berlen. Şu jezalardaky ýalňyşlyklary tapyň.

1) jerime; 2) mejburi jemgyýetçilik işleri; 3) belli bir hukukdan mahrum etmek; 4) ahlak süzediş işleri; 5) azatlygy çäklendirme; 6) uzak möhletleýin azatlykdan mahrum etmek; 7) azatlykdan mahrum etmek.

Jogaby:									
Bal:									

5. (Q-4 bal) Aşakda maşgala kanunçylygynda kämillik ýaşyna ýetmedikleriň hukuklaryna degişli maglumatlar getirilen. Olardan iki ýalňyşlygy tapyň.

1) her bir çaga maşgalada ýaşamak we terbiýelenmek hukugyna eýe; 2) çaganyň hukugy we kanuny bähbitleri onuň ata-enesi, ata-enesi ýok bolsa, ata-enesiniň ornuny tutýanlar, mirasdarlyk we howandarlyk edaralary tarapyndan amala aşyrylýar; 3) çaganyň ady we familiýasy ata-enäniň bilelikdäki arzasyna görä çaga 18 ýaşa dolýança çaga bähbitlerini hasaba almak bilen üýtgedilmegi mümkin; 4) çaga at ata-enäniň ylalaşygyna görä, atasynyň-ady – atasynyň adyna görä berilýär; 5) ata-ene bar wagty çagalar olaryň emlägine görä mülkdar bolmak hukugyna eýe.

Jogaby:									
Bal:									

3-nji soraglar bazasy

1.(Q-4 bal) Sosial pudaklarda A.nyň rugsadyny almazdan şahsy durmuşyna we maşgala gatnaşyklaryna degişli maglumatlar we suratlar kärdeşi tarapyndan ýaýradylýar. Netijede A.nyň abraýyna putur ýetdi.

Bu ýagdaýda A.nyň nähili konstitusion hukugyna we azatlygyna zyýan ýetirilendigini anyklaň.

- 1) şahsy hukuklary
- 2) ykdysady hukuklary
- 3) syýasy hukuklary
- 4) medeni hukuklary

Jogaby: _____

2.(Q-4 bal) Raýat T. kanuny ýagdaýda Özbekistan Respublikasynyň çäginde ýaşaýar. Ol meşgul bolýan işi sebäpli başga welaýata göçmekçi, ýöne ýerli edaralar hiç hili kanuny esaslarsyz muňa böwet bolýarlar.

Bu ýagdaýda raýat T.nyň bozulan konstitusion hukugyny we azatlygyny anyklaň.

- 1) sosial-ykdysady hukugy
- 2) syýasy hukugy
- 3) zähmet çekmek hukugy
- 4) şahsy hukugy

Jogaby: _____

3.(Q- 4 bal) Dagly çäkde ýaşayan raýat F. internet pudagyndan peýdalanyp bilmänligi sebäpli onlaýn bilimden we döwlet hyzmatlaryndan peýdalanmakda kynçylyk çekýär.

Bu ýagdaýda raýat F. niň nähili konstitusion hukugyna we azatlygyna zyýan ýetendigini anyklaň.

- 1) şahsy hukugy
- 2) ykdysady hukugy
- 3) syýasy hukugy
- 4) medeni hukugy

Jogaby: _____

4.(Q- 4 bal) Raýat B. döwlet edarasynda boş iş orny üçin resminama tabşyrdy. Ol ähli talaplara we kadalara jogap berýän bolsa-da, onuň arzasy sosial gelip çykyşy sebäpli kabul edilmedi.

Bu ýagdaýda B. niň nähili konstitusion hukugy bozulypdyr?

- 1) şahsy hukugy
- 2) syýasy hukugy
- 3) ykdysady hukugy
- 4) medeni hukugy

Jogaby: _____

5.(Q- 4 bal) Abat mekan mähellesinde ýaşayan raýatlar agyz suwy üpjünçiligi bilen bagly meseleleri çözmek maksadynda mähelle raýatlar ýygnagyna bilelikde ýazma ýüzlenme ýollady. Ýöne mähelläniň başlygy bu mesele onuň ygtyýarlygyna girmeyänligini aýdyp ýüzlenmäni kabul etmekden boýun towlady.

Bu ýagdaýda raýatlaryň nähili konstitusion hukuklaryna zyýan ýetirilenligini anyklaň.

- 1) şahsy hukuklary
- 2) ykdysady hukuklary
- 3) syýasy hukuklary
- 4) medeni hukuklary

Jogaby: _____

4-nji soraglar bazasy

1. (Q-4 bal) Raýatlaryň Konstitusion hukuklary bilen azatlyklarynyň arasyndaky laýyklygy anyklaň: birinji sütünde berlen hukuklar bilen ikinji sütündäki hukuklary toparyna garap laýyklaşdyryň. Her birine birnäçe jogap gabat gelmegi mümkin.

1) pikirlenme, söz we ygtykat azatlygy;	a) ýaşamak hukugy;
2) zähmet çekmek hukugy.	b) adamlaryň hukuklary, azatlyklary, mertebesi we gadyr-gymmatyny hormat etmek;
	c) döwlet hyzmatyna girmekdäki deň hukuklylyk;
	d) hünär taýýarlygyny artdyrmak;
	e) ýuridik kömek almak hukugy;
	f) işsizlikden goralmak.

Jogaby:

1	2
Bal:	

2. (Q-4 bal) Raýatlaryň Konstitusion hukuklary bilen azatlyklarynyň arasyndaky laýyklygy anyklaň: birinji sütünde berlen hukuklar bilen ikinji sütündäki hukuklary toparyna garap laýyklaşdyryň. Her birine birnäçe jogap gabat gelmegi mümkin.

1) azatlyk we şahsy el degrilmesizlik hukugy;	a) jemgyýetçilik birleşmelerine agza bolmak;
2) syýasy partiýalara agza bolmak.	b) aýpsyzlyk prezumpsiýasy;
	c) maglumat gözlemek, almak we ýaýratmak hukugy
	d) jemgyýetçilik we döwlet işlerini dolandyrmakda gönüden-göni gatnaşmak;
	e) zähmet çekmek hukugy;
	f) ýaşayyş jaýly bolmak hukugy.

Jogaby:

1	2
Bal:	

3.(Q-4 bal) Raýatlaryň Konstitusion hukuklary bilen azatlyklarynyň arasyndaky laýyklygy anyklaň: birinji sütünde berlen her bir hukuklara ikinji sütünden laýyk gelýän ýagdaýlary saýlaň. Her birine birnäçe jogap gabat gelmegi mümkin.

1) şahsy hukuklar we azatlyklar;	a) raýat prokuratura edarasyna şikaýat bilen ýüzlendi;
2) syýasy hukuklar.	b) raýat partiýa agza boldy;
	c) işgärler meýletin lukmançylyk barlagynda geçdiler;
	d) günäkärleşen terjimeçiniň kömeginden peýdalandy;
	e) raýat pullaryny banka göterim hasabyna amanat goýdy;
	f) ýyl kesilen adam günäsini geçmek barada haýyşnama ýazdy.

Jogaby:

1	2
Bal:	

4.(Q-4 bal) Raýatlaryň Konstitusion hukuklary bilen azatlyklarynyň arasyndaky laýyklygy anyklaň: Birinji sütünde getirilen her bir hukuga laýyk gelýän ikinji sütündäki ýagdaýlary saýlaň. Her birine birnäçe jogap gabat gelmegi mümkin.

1) şahsy hukuklar we azatlyklar;	a) men emläk salgydyny üç günň içinde tölemelidigim barada duýduryş hatyny aldym;
2) Konstitusion borjumyz.	b) men derňew prosesinde ümsüm oturmak hukugyndan peýdalandym;
	c) jigim zähmet dynç alşynda keselini bejertmek üçin hassahana ýatdy;
	d) men wyždan azatlygyna eýe;
	e) enem Içan gala muzeýine baranda ol ýerdäki zatlara seresaplylyk bilen gatnaşykda boldy.

Jogaby:

1	2
Bal:	

5.(Q- 4 bal) Raýatlaryň Konstitusion hukuklary bilen azatlyklarynyň arasyndaky laýyklygy anyklaň: birinji sütünde berlen her bir hukuklara ikinji sütünden laýyk gelýän ýagdaýlary saýlaň. Her birine birnäçe jogap gabat gelmegi mümkin.

1) ykdysady, sosial, medeni we ekologik hukuklarymyz;	a) bu ýyl men pensiýa çykýaryn; b) ilat üçin mugt lukmançylyk gözden geçirmeler guraldy; c) harby gullugy geçmäge ugraýaryn; d) kárdeşler arkalaşygy tarapyndan geçirilen ýygnakda ähli işgärler gatnaşdy;
2) Konstitusion borjumyz.	e) men sudda adwokatyň goragyndan peýdalandym; f) mähelläniň ilaty taşlandylary bellenilen ýere taşlaýar.

Jogaby:

1	2
Bal:	

5-nji soraglar bazasy

1. (B-4 bal) Nika düşünjesine dogry berlen kesgitlemäni tapyň.

- 1) erkek bilen aýalyň umumy hojalyk astynda bile ýaşamagy
 - 2) erkek bilen aýalyň raýat ýagdaýynyň namalarynyň ýazgylary edaralarynda düzülýän, özara hormata, muhabbete we ynama esaslanan erkin ylalaşygy
 - 3) nika iki ýaşyň on sekiz ýaşa ýetmegi bilen öz razylygy we deň hukuklylygy esasynda raýat ýagdaýynyň namalarynyň ýazgylary organlarynda düzülýän ýaranlygy
 - 4) erkek bilen aýalyň özara garyndaşlygyny baglamak üçin düzülen ylalaşygy
- Jogaby: _____

2. (B-4 bal) Nikalaşýan şahslary lukmançylyk gözden geçirilişiniň maksadyny anyklaň.

- 1) sagdyn maşgalany şekillendirmek üçin şert döretmek, az ganlylyk bilen bagly we maýyp çagalaryň dogulmagynyň önüni almak
 - 2) nikalaşýanlaryň ruhy ýagdaýyna degişli bolan maglumatlary hem-de ýaşlygyndan nähili kesel bilen kesellän ýagdaýyny anyklamak
 - 3) sagdyn maşgalany şekillendirmek üçin şert döretmek, nesle geçijilik bilen bagly we dogabitdi kesele duçar bolan çagalaryň dogulmagynyň önüni almak
 - 4) nikalaşýanlaryň saglygyna degişli bolan maglumatlary hem-de sosial ýagdaýyny anyklamak
- Jogaby: _____

3.(B-4 bal) Nikalaşýan şahslary lukmançylyk gözden geçmek üçin ýollanma berýän edarany anyklaň.

- 1) saglygy goraýyş ministrligi
- 2) tümen saglygy goraýyş bölümleri
- 3) döwlet hyzmatlary agentligi
- 4) RÝNÝ edarasy

Jogaby: _____

4. (B- 4 bal) Aşakdakylardan nika düzmegiň esasy şertlerinden biri hökmünde dogry görkezilen jogaby anyklaň.

- 1) nika erkek bilen aýalyň erkin razylygy esasynda düzülmeği
- 2) nika ata-enäniň razylygy esasynda düzülmeği
- 3) nika Raýat ýagdaýynyň namalarynyň ýazgylary edaralarynda arza beren günden başlap düzülmeği
- 4) nika erkek bilen aýalyň dini döp-dessurlaryndan soň düzülmeği

Jogaby: _____

5.(B-4 bal) Nikalaşmaga böwet bolýan ýagdaýlar nädogry berlen jogaby anyklaň.

- 1) taraplaryň biri sanawa alnan başga nikada duran bolsa
- 2) taraplaryň biri öň bilgeşleýin eden jenaýaty üçin sudlanan bolsa
- 3) taraplaryň biri ruhyýeti bozulmagy sebäpli sud tarapyndan gatnaşyga ýaramsyz diýlip hasaplanylýan bolsa
- 4) ata-baba şejeresi boýunça dogry utgaşan garyndaşlaryň arasynda, dogan we öweý aga-iniler bilen dogan-jigileriň arasynda, perzentlige alnanlar bolsa

Jogaby: _____

6-njy soraglar bazasy

1.(Q-4 bal) Aşakdaky ýagdaýda maşgaladaky haýsy hukuklar we borçlar bozulýar?

Dilşat we Mahira nikalaşan. Mahira işleýänligi sebäpli öýüň işlerini ýeke özi ýerine ýetirip ýetişmeýär. Dilşat bolsa Mahira işlemegi gadagan etjek bolýar, çünki ol maşgalany diňe erkek üpjün etmegi, aýal bolsa çaga terbiýesi bilen meşgullanmaly diýip hasaplaýar. Mahira bolsa muňa razy däl.	a) äriň maşgala başlygy bolmak hukugy; b) aýalyň zähmet işi bilen meşgullanmak hukugy; c) äriň maddy üpjün etmek borjy; d) aýalyň öý işlerini ýerine ýetirmek borjy; e) är-aýalyň maşgaladaky gatnaşyklary özara kömek esasynda gurmak borjy;
---	---

Jogaby:									
Bal:									

2. (Q-4 bal) Aşakdaky ýagdaýyň dogry çözüwini saýlaň.

Är-aýal arasynda uzak wagt dowamynda agzalalyklar bar bolup, är perzentlerinden we ýan ýoldaşyndan aýry ýaşaýarlar. Ýaramaga gönükdirilen çärelerden oňyn netije çykmandyr. Bu ýagdaýa hazir sud tarapyndan seredilýär.	a) eger sud är we aýalyň mundan beýläk bilelikde ýaşamagyna we maşgalany saklap galmaga mümkinçilik ýok diýip hasaplasa, olary nikadan aýrylyşýar; b) sud perzentler barlygyny hasaba alyp, ýaraşmak üçin bir ýyl möhlet berýär; c) sud är-aýala ýaraşmak üçin alty aý möhlet belläp, är-aýalyň her biriniň ýaşaýan ýerindäki tümen häkimiýetiniň ýanyndaky ýaraşdyryş komissiyasyny är-aýaly ýaraşdyrmak boýunça degişli çäreleri görmek üçin habardar edýär; d) sud işiň seredilişini soňraga galdyryp, är-aýala ýaraşmak üçin alty aýa çenli möhlet belleýär.
---	---

Jogaby:									
Bal:									

3. (Q-4 bal) Aşakdaky ýagdaýa laýyk jogaplary saýlaň.

<p>Är-aýal Azamat we Dilnoza baş ýylyň dowamynda nikada bolupdyrlar. Hazirki wagtda olar RÝNÝ organy arkaly aýrylyşma prosesinden geçýärler.</p>	<p>a) aýal nikadan aýrylyşmaga razy bolsa hem-de kämillik ýaşyna ýetmedik çagalary bolmasa, RÝNÝ organynda aýrylyşdyrylýar; b) eger är-aýalyň kämillik ýaşyna ýetmedik çagalary bolmasa, RÝNÝ organynda aýrylyşdyrylýar; c) eger är-aýalyň arasynda emläk we şahsy emläk däl dawalar hem-de on altý ýaşa çenli perzentleri bolmasa, RÝNÝ organynda aýrylyşdyrylýar; d) är-aýal nikadan aýrylyşmaga özara razy bolsalar we arada emläk dawa bolmasa, nika RÝNÝ organynda aýrylyşdyrylýar.</p>
--	---

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) Aşakdaky ýagdaýda nikany düzmäge böwet bolýan ýagdaýlary saýlaň.

<p>Şähriýar we Nilufar nikadan geçmek maksadynda RÝNÝ organyna arza beripdirler. Arza seredilende nika düzmäge böwet bolýan ýagdaýlar anyklanypdyr.</p>	<p>a) Şähriýar öň kanuny nikada bolan we ol entek resmi ýagdaýda ýatyrylmadyr; b) Şähriýar bilen Nilufaryň arasynda dini däp-dessurlar boýunça nika okadylypdyr; c) Nilufar agyr kesel; d) Şähriýar we Nilufar öweý aga-dogan; e) Şähriýaryň 8 aýlyk perzendi bar.</p>
---	--

Jogaby:									
Bal:									

5. (Q-4 bal) Aşakdaky ýagdaýa laýyk jogaplary saýlaň.

<p>Är-aýal Azamat we Nadira sudda aýrylyşma prosesinden geçýärler. Olaryň baş ýaşly ogly we iki ýaşly gyzy bar. Sud öz ygtyýarlygy çäginde şu iş boýunça ençeme meseleleri çözüpdir.</p>	<p>a) är-aýalyň arasyndaky şahsy maddy meseleleri; b) kämillik ýaşyna ýetmedik çagalaryň kim bilen ýaşamalydygy; c) çagalara ata-ene tarapyndan üpjünçilik berilmegi we emläk meseleleri; d) toý geçirmäge giden harajatlar; e) ýakyn garyndaşlaryň nikany bozulmagyny kabul etmegini.</p>
--	--

Jogaby:									
Bal:									

7-nji soraglar bazasy

1. (B-4 bal) Aşakdaky kesgitlemäni okaň, gürrüň näme hakda gidýändigini anyklaň. “Adamyň belli bir zerurlyklaryny üpjün edýän we onuň eýeliginde bolmagy mümkin bolan ähli maddy nygmatlar”.

- a) resurslar
- b) hyzmatlar
- c) serişdeler
- d) emläk

Jogaby: _____

2. (B-4 bal) Aşakdaky kesgitlemäni okaň, gürrüň näme hakda gidýändigini anyklaň. “Haýsy-da bolsa bir şahsa eýelik hukugy bilen degişli bolan serişdeler”.

- a) resurslar
- b) mal-mülk
- c) maddy nygmatlar
- d) baýlyk

Jogaby: _____

3. (B-4 bal) Raýatlaryň arasynda karz şertnamasy, eger bu karzyň summasy baza hasaplaýyş mukdarynyň näçe essesinden artyk bolsa, ýönekeý ýazma görnüşde bolmalydygyny anyklaň.

- a) baza hasaplaýyş mukdarynyň 10 essesinden
- b) baza hasaplaýyş mukdarynyň 5 essesinden
- c) baza hasaplaýyş mukdarynyň 3 essesinden
- d) baza hasaplaýyş mukdarynyň 7 essesinden

Jogaby: _____

4. (B-4 bal) Aşakdaky kesgitlemä laýyk gelýän emläk görnüşini anyklaň:

“Ýerli döwlet edaralarynyň emlägi, özüniň ýerli býujet serişdeleri, ýaşayyş jaýy, şonuň ýaly-da mekdep, çagalar bagy, teatr, kitaphana, keselhana, poliklinikalar hem şu görnüşe girýär.”

- a) döwlet emlägi
- b) hususy emläk
- c) munisipal emläk
- d) umumy emläk

Jogaby: _____

5. (B-4 bal) Aşakda nokatlaryň ýerine laýyk gelýän şertnama görnüşini tapyň:
 “...umumpeýdaly maksatlarda raýatlara, keselini bejermek, terbiýe, sosial gorag edaralaryna, medeniýet edaralaryna, jemgyýetçilik birleşmelere we dini guramalara, şonuň ýaly-da, döwlete we başga raýat hukugy subýektlerine edilýär we ony kabul etmekde käbir adamyň rugsady ýa-da razylygy talap edilmeýär.”

- a) nesýe
- b) haýyr-yhsan
- c) sowgat
- d) miras

Jogaby: _____

8-nji soraglar bazasy

1.(Q-4-bal) Ýagdaýda berlen raýat hukuk gatnaşyklaryny derňäň we olary toparlara bölüň. Her birine birnäçe jogap dogry gelmegi mümkin.

M. sungata gyzyklanýar we özüniň suratkeşlik eserlerini taýýarlap, ýerli galereýa görkezjek boldy. M. öz işlerini satmak arkaly pul tapmagy meýilnamalaşdyrýar. Galereýanyň ýolbaşçysy M.-iň teklibini kabul etdi. M sergiden ep-esli pul gazandy.

A) Subýekti; B) Obýekti.

1) M. atly şahs; 2) pul; 3) satyn almak prosesi; 4) öz eseri bilen gatnaşmak; 5) galereýanyň ýolbaşçysy; 6) ata-ene; 7) suratkeşlik eserleri; 8) pul tapmagy meýilnamalaşdyrmak.

Jogaby:

A		B	
Bal:			

2. (Q-4 bal) Ýagdaýda berlen raýat hukuk gatnaşyklaryny derňäň we olary toparlara bölüň. Her birine birnäçe jogap dogry gelmegi mümkin.

Jasur şahsy peýdalanmak üçin kompýuter satyn almak maksadynda “TechnoPlus” dükany bilen şertnama düzdi. Şertnama görä, dükana Jasura bellenilen möhletde we doly komplektasiýada kompýuter bermegi, şonuň ýaly-da, oňa kepillik talonyny we peýdalanmak boýunça görkezmäni bermelidi. Jasuryň bolsa kompýuter üçin tölegi iki tarygynda — öňden töleg we önümi kabul edip alandan soň jemleýji tölegi amala aşyrmak borjy bellendi.

A) Subýekti; B) Obýekti.

1) Jasur — hyrydar; 2) kompýuter; 3) Jasuryň önümiň hilini barlamak hukugy; 4) dükanyň kompýuteri bellenilen möhletde, doly komplektasiýada tabşyrmak borjy; 5) pul; 6) dükanyň bellenilen tölegi talap etmek hukugy; 7) “TechnoPlus” dükany.

Jogaby:

A		B	
Bal:			

3. (Q- 4-bal) Ýagdaýda berlen raýat hukuk gatnaşyklaryny derňäň we olary toparlara bölüň. Her birine birnäçe jogap dogry gelmegi mümkin.

Serdar onlaýn dükandan mobil telefon satyn aldy. Telefony eline alandan soň, ol abzalyň ekranynyň işlemeýändigini bildi. Serdar derrew dükan bilen baglanyp, telefony çalşyryp bermegi ýa-da puluny gaýtarmagy talap etdi. Onlaýn dükanyň satyjysy Serdaryň talabyny ret etdi.

A) Hyrydaryň hukugy; B) Satyjynyň borjy.

- 1) ýetirilen zyýanyň öwezini dolmagy talap etmek; 2) telefony satyn almak;
- 3) ýetirilen zyýanyň öwezini dolmak; 4) hyrydaryň hukuklaryny çäklendirmek;
- 5) telefony çalşyryp bermek ýa-da puly gaýtarmak; 6) satyjyny we harydy sosial pudaklarda ýamanlamak; 7) hyrydaryň şikaýatyny ret etmek.

Jogaby:

A		B	
Bal:			

4. (Q-4 bal) Samandar kiçi biznes hökmünde sport enjamlaryny satyp başlady. Ol müşderilere ähli önümlerini “100% oňat hilli we 3 ýyl kafolatli” deb reklama qildi. Bir müşder satyn alan welotrenažýor 1 ýyl işlänsöň, hatardan çykdy. Samandar müşderä “Siz nädogry ulanypsyňyz, kepillik möhleti getdi” diýip abatlamagy ret etdi.

Samandaryň ýuridik borçlaryny (A) we hyrydaryň subýektiw hukuklaryny (B) toparlara bölüň. Her birine birnäçe jogap dogry gelmegi mümkin.

- 1) “100% oňat hilli we 3 ýyl kepilli” reklamasy;
- 2) oňat hilli önümleri hyrydarlara eltip bermek;
- 3) welotrenažýory abatlamak ýa-da çalşyrmagy talap etmek;
- 4) welotrenažýory ehtiyotkorlik bilen işlatiş;
- 5) welotrenažýory abatlap bermek ýa-da çalşyrmak;
- 6) oňat hilli welotrenažýor satyn almak.

Jogaby:

A		B	
Bal:			

5. (Q-4 bal) Ýagdaýda berlen raýat hukuk gatnaşyklaryny derňäň we olary toparlara bölüň. Her birine birnäçe jogap dogry gelmegi mümkin.

Nilufar köne noutbugyny Sanjara satdy. Olar şertnamany ýazmaça düzmän, diňe agzeki ylalaşdylar. Birnäçe hepde geçip, Sanjar noutbuk bozulandygyny anyklady we başgasyna çalşyryp bermegi talap etdi. Nilufar bolsa, noutbugy gaýtaryp almakdan boýun towlady.

A) Subýekt;

B) Sanjaryň subýektiv hukugy.

1) Nilufar; 2) noutbuk satyn almak; 3) Sanjar; 4) düzüw önümi bermegi; 5) noutbuk; 6) gaýtaryp almak ýa-da çalşyrmagy talap etmek.

Jogaby:

A		B	
Bal:			

9-njy soraglar bazasy

1.(B- 4 bal) Aşakdaky kesgitlemäni okaň, gürrüň näme hakda gidýändigini anyklaň.

“_____ parahatçylygy we hyzmatdaşlygy üpjün etmek maksadynda halkara gatnaşyklary tertibe salýan halkara şertnamalar, adat normalary hem-de umumy ykrar edilen prinsipleriň jemi”.

- 1) halkara bileleşik
- 2) halkara hukuk
- 3) halkara tertip-düzgün
- 4) halkara kada

Jogaby:_____

2. (B-4 bal) Aşakdaky kesgitlemäni okaň, gürrüň näme hakda gidýändigini anyklaň.

“_____ -dünýäde bar döwletler we olarda ýaşayan adamlaryň adamzadyň önünde duran global meseleleri hyzmatdaşlykda çözmekde, umumy maksat ugrunda çemeleşmek birligini aňladýan düşünje. Ol ähli döwletleriň suveren deňligi, çäkleriniň el degrilmesizligi ýaly halkara hukuk ýörelgelerine esaslanýar. Unutmaň, ol halkara gurama däl.”

- 1) halkara bileleşik
- 2) halkara ylalaşyk
- 3) halkara tartip-düzgün
- 4) halkara adat

Jogaby:_____

3.(B-4 bal) Aşakdaky kesgitlemäni okaň, gürrüň näme hakda gidýändigini anyklaň. “Onda dünýä kartasy we ony gurşap duran iki zeýtun şahasy suratlandyrylan. Zeýtun şahasy parahatçylyk simwolydyr. Dünýä kartasy bolsa gurama dünýäde parahatçylygy ýola goýmak ugrundadygyny aňladýar”.

- 1) GDA gerbi
- 2) UNICEF belgisi
- 3) UNESCO logotipi
- 4) BMG baýdagy

Jogaby: _____

4. (B-4 bal) Çaga hukuklary hakyndaky Konwensiýa görä, çaga haýsy görnüşdäki hukuklar esasynda öz pikirlerini erkin aňlatmak, din we wyždan azatlygyndan, şonuň ýaly-da, assosiasıya we parahat ýygnaç hukugyndan peýdalanmagy mümkin?

- 1) ýaşamak hukugy
- 2) gatnaşmak hukugy
- 3) ösüp-ulalmak hukugy
- 4) goramak hukugy

Jogaby: _____

5. (B-4 bal) Aşakdaky kesgitlemäni okaň, gürrüň näme hakda gidýändigini anyklaň.

“ _____ - ol Baş assambleýa hem-de Howpsuzlyk geňeşi tarapyndan saýlanýan 15 agzadan ybarat we hemişelik iş alyp barýar.”

- 1) BMG Hossarlyk geňeşi
- 2) BMG Ykdysady we Sosial Geňeşi
- 3) BMG Halkara adalatly sudy
- 4) BMG Katipligi

Jogaby: _____

10-njy soraglar bazasy

1. (Q- 4 bal) Iki döwlet suw resurslaryndan bilelikde peýdalanmak boýunça ylalaşyga gol çekýär. Ylalaşyga görä, suwdan peýdalanmagyň normalary berk belenilipdi. Ýöne taraplardan biri ylalaşyk şertlerine ters ýagdaýda suwdan bir taraplaýyn köpräk peýdalanyp başlady we bu başga döwletiň ykdysadyýetine zyýan ýetirdi. Bu ýagdaýda haýsy halkara hukuk prinsipleri bozulypdyr? (2 jogaby saýlaň)

- 1) döwletleriň çäk taýdan el degridilmesizligi prinsipi
- 2) döwletleriň arasynda hyzmatdaşlyk prinsipi
- 3) halkara şertnamalara wepalylyk prinsipi
- 4) güýç bilen wehim salmazlyk prinsipi

Jogaby:									
Bal:									

2. (Q-4 bal) Iki goňşy döwletiň arasynda emele gelen ýaragly çaknyşyklar sebitleýin we halkara parahatçylyga uly howp döretdi. Çaknyşygyň başga döwletleriň howpsuzlygyna hem erbet täsiri sebäpli Birleşen Milletler Guramasy dawani bartaraf etiş hem-de parahatçylykni tiklash boýunça çäreler görä başlady. Birleşen Milletler Guramasynyň haýsy edaralary şu wezipäni amala aşyrýandygyny anyklaň. (2 jogaby saýlaň)

- 1) Howpsuzlyk Geňeşi
- 2) Ykdysady we Sosial Geňeş
- 3) Hossarlyk Geňeşi
- 4) Halkara sud

Jogaby:									
Bal:									

3. (Q-4 bal) Bir döwlet halkara ekologik konwensiýa goşulan bolsa-da, onda belenilen borçlary yzygiderli ýerine ýetirmeyär. Netijede daşky gurşawa ýetirilýän zyýan transserhet häsiýete eýe boldy we başga döwletleriň bähbitlerine hem täsir etdi. Şu sebäpli Birleşen Milletler Guramasy şol döwlete görä halkara hukugyň täsir mehanizmlerini işe salmak meselesine seretdi. Şu ýagdaýda BMG tarapyndan ulanylmagy mümkin bolan çäreleri anyklaň. (2 jogaby saýlaň)

- 1) döwlet bilen resmi gepleşikleri alyp barmak we borçlary ýerine ýetirmäge çagyryan rezolýusiýalary kabul etmek
- 2) Howpsuzlyk Geňesiniň karary esasynda ykdysady ýa-da syýasy çäklendirmeler (sanksiýalar) girizmek
- 3) BMG edaralary tarapyndan şol döwletiň içki ekologik kanunçylygyny gönüden-göni özgertmek
- 4) ekologik borçnamalaryň bozulanlygy sebäpli şu döwletiň raýatларыnyň esasy hukukларыny we azatlyklaryny halkara derejede wagtlaýyn çäklendirmek

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) Iki döwletiň arasynda söwda-ykdysady hyzmatdaşlyk barada halkara şertnama düzülen. Şertnama güýje girendigine seretmezden, taraplardan biri onda nazarda tutulan borçlary ýerine ýetirmedi. Netijede taraplaryň arasynda agzalalyk emele geldi we dawany halkara hukuk çäginde çözmek meselesi peýda boldy. Şu dawany çözmek üçin haýsy hukuk mehanizmler ulanylmagy mümkin? (2 jogaby saýlaň)

- 1) taraplaryň arasynda diplomatik gepleşikler we maslahatlaşuvlar geçirmek
- 2) taraplaryň arasynda ylalaşykga erişiş üçin majburiy mediatsiýa mexanizmidan peýdalanmak
- 3) dawa taraflaridan birining milli sud edaralary arkaly meselä seretmek
- 4) döwletleriň arasyndaky ylalaşyk esasynda halkara arbitraž mehanizminden peýdalanmak

Jogaby:									
Bal:									

5. (Q-4 bal) A. döwlet goňsy döwlete gönüden-göni harby hüjüm gurady. Bu hereket sebitleýin durnuklylyga uly howp döretdi we başga döwletleriň howpsuzlygyna erbet täsir etdi. Şu sebäpli Birleşen Milletler Guramasy çäginde halkara bileleşik bilelikde çäreler görmegi karar etdi. Netijede A. döwletine ykdysady we syýasy sanksiyalar girizildi we ol halkara bileleşik tarapyndan ýekesiredildi. Şu ýagdaýda A. döwletine sanksiyalar haýsy halkara hukuk prinsipleri esasynda ulanyldy? (2 jogaby saýlaň)

- 1) halkara şertnamalaryň mejburiýaty prinsipi
- 2) güýç ulanmazlyk prinsipi
- 3) diplomatik el degrilmesizlik
- 4) köpçülikleýin howpsuzlyk düzgüni

Jogaby:									
Bal:									

11-nji soraglar bazasy

1. (Q-4 bal) Zähmet hukugy bilen bagly **dogry** berlen maglumatlary anyklaň:

- 1) zähmet şertlerini üpjün etmek diýende iş beriji we işgärler üçin howpsuz we amatly zähmet şertlerini döredip bermäge degişli gatnaşyklar düşünilýär
- 2) esasy kanunda Zähmet ministrligi raýatlaryň iş bilen üpjün etmek, olary işsizlikden goramak, şonuň ýaly-da, garyplygy gysgaltmak çärelerini görmegi bellenen
- 3) işgäriň hukuk ýagdaýy ýamanlaşmagyna ýol bermezlik zähmete degişli hukuk gatnaşyklarynyň esasy prinsiplerinden biri hasaplanýar
- 4) eger şahs işsiz galsa, döwlet oňa hemişelik maddy kömek berýär

Jogaby:									
Bal:									

2.(Q-4 bal) Zähmet hukugy bilen bagly **nädogry** berlen maglumatlary anyklaň:

- 1) döwlet işsiz şahslara birnäçe kepillikleri belleýär
- 2) döwlet zähmete hak tölemegiň in az mukdaryny belleýär, iş berijiler öz işgärlerine şol summadan kem iş haky bermekleri hem mümkin
- 3) işsizlik kömeginiň mukdary dürlüçe bolmagy mümkin
- 4) hünär endikleri merkezi raýatlary bellenen töleg esasynda kär-hünäre öwretmek we işe ýerleşmäge kömekleşýär

Jogaby:									
Bal:									

3. (Q-4 bal) Nähili ýagdaýlarda zähmet şertnamasy hakyky däl diýlip hasaplanýandygyny anyklaň:

- 1) işgäriň ýagdaýyny kanunçylyga görä erbetleşdirse
- 2) in bolmanda iki nusgada düzülen bolsa
- 3) işgäri wagtlaýyn başga işe geçirmek bellenen bolsa
- 4) mejburi zähmet bellense

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) Kärhanada zähmet çekýän 15 –16 ýaşly işgäre degişli zähmet kanunçylygyndaky dogry maglumatlary anyklaň:

- 1) işe ýerleşýän wagty mugallymy häsiýetnama bermegi talap edilýär
- 2) iş wagty hepdesine 36 sagatdan geçmeli däl
- 3) arabajygyň we wagonetkanyň kömeginde ýük daşamaga rugsat edilmeýär
- 4) iş wagty hepdesine 24 sagatdan geçmeli däl.
- 5) iş wagty hepdesine 40 sagatdan geçmeli däl.

Jogaby:									
Bal:									

5. (Q-4 bal) Her ýylky zähmet dynç alşyny bermek bilen bagly dogry maglumatlary anyklaň:

- 1) kanunçylyga görä amatsyz tebigy-klimat şertlerinde işleýän işgärlere her ýylky esasy uzaldylan dynç alyş berilýar
- 2) işgäre ol bir sany guramada ýa-da pudakda işlän her baş ýyl üçin dowamylylygy iki kalendar gün bolan, her ýylky goşmaça dynç alyş berilýar
- 3) ähli işgärler, şol sanda esasy işiniň daşyndan işleýän işgärler her ýylky zähmet dynç alşyna çykmak hukugyna eýe
- 4) her ýylky zähmet dynç alşy her ýylky esasy in kem ýa-da her ýylky esasy uzaldylan görnüşlerine bölünýär.

Jogaby:									
Bal:									

12-nji soraglar bazasy

1. (Q-4 bal) “Zerewşan tekstil” kärhanasynda tikiñi bolup işleýän D. atly işgäre iş beriji buýurmalar köpelendigini esas edip, onuň razylygyny almazdan dynç alyş günü 6 sagat işlemek borjuny ýükledi. Goşmaça iş üçin aýratyn hak tölenmejekdigi aýdylýar. D. bu ýagdaýa närazy boldy.

Ýagdaýy hukuk taýdan derňäp, dogry netijeleri anyklaň.

- 1) işgäri dynç alyş günü işe çekilmek diňe onuň razylygy bilen ýa-da kanunda bellenen aýratyn ýagdaýlarda mümkin
- 2) iş beriji önümçilik zerurlygy sebäpli işgäri islendik wagtda razylygyny almazdan işe çekmegi mümkin
- 3) dynç alyş günündäki iş üçin iň bolmanda bir ýarym ülüş hak ýa-da goşmaça dynç alyş günü berilmelidir
- 4) goşmaça iş üçin hak tölenmezligi zähmet kanunçylygyna ters
- 5) işgäriň närazylygy zähmet düzgün-nyzamyny bozmak hasaplanýar

Jogaby:									
Bal:									

2. (Q-4 bal) “Baraka Plast” önümçilik kärhanasynda operator wezipesinde işleýän K. atly işgäre iş beriji önümçilik meýilnamasyny ýerine ýetirmek bahanasynda aňsamky smenada goşmaça işlemegi, emma goşmaça hak tölenmejekdigi mälim etdi. K. zähmet şertnamasynda iş wagty anyk bellenenligini aýdyp, bu talaba razy bolmady. Ýagdaýy hukuk taýdan derňäp, K. bilen düzülen zähmet şertnamasynda kanuny hasaplanýan bentleri anyklaň.

- 1) zähmet şertnamasynda K. nyň zähmet işini amala aşyrýan ýeri (kärhana we bölüm) görkezilen
- 2) zähmet şertnamasynda iş berijä K. ny islendik wagtda we hak tölenmezden goşmaça işe çekmek hukugy berlen
- 3) zähmet şertnamasynda K. nyň iş wagty hem-de dynç alyş wagty anyk bellenen
- 4) zähmet şertnamasynda K. nyň ýowar we käbir başga wagtlarynda mejburlap abadanlaşdyryş işlerine çekilmegi görkezilen
- 5) zähmet şertnamasynda K. nyň kärhana bähbitleri ugrunda wagtlaýyn başga işleri ýerine ýetirmegi mümkinligi, bu işler wezipesine ýakyn bolsa, aýratyn hak tölenmezligi bellenen

Jogaby:									
Bal:									

3. (Q-4 bal) Z. atly şahs zähmet şertnamasy esasynda “Ýangi haýot” firmasynda inžener wezipesinde zähmet işini başlaýar. Aradan birnäçe aý geçip, iş beriji iş hakyny önünden duýdurmazdan kemeltdi. Z. muny bikanun diýip hasaplap, zähmet şertnamasyna görä töleg talap etdi.

Z. bilen düzülen zähmet şertnamasynyň haýsy bentleriniň nädogrudygyny anyklaň.

- 1) zähmet şertnamasynda Z. niň belli bir kär, hünärmenlik boýunça işlemegi bellenilen
- 2) zähmet şertnamasynda iş beriji islendik wagtida Z. niň iş hakyny üýtgetmegi mümkinligi bellenilen
- 3) zähmet şertnamasynda Z. niň işe girýan senesi görkezilen
- 4) zähmet şertnamasynda Z. niň zähmetine hak tölemek şertleri bellenilen
- 5) zähmet şertnamasynda iş berijiniň görkemesi bilen Z. niň tölegsiz işläp bermek borjy görkezilen

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) I. atly göwreli aýal “Nurli kelajak” önümçilik kärhanasynda zähmet işini alyp barýar. İş beriji önümçilik meýilnamasyny ýerine ýetirmek zerurlygyny esas edip, ony agşamky smenada işlemäge çekjek boldy. I. bolsa zähmet kanunçylygynda göwreli aýallar üçin aýratyn kepillikler barlygyny aýdyp, şu talaba närazylyk bildirdi.

Ýagdaýa hukuk taýdan baha berip, göwreli aýallarga gatnaşykan zähmet kanunçylygynda bellenilen kanuny kepillikleri anyklaň.

- 1) göwreli aýallary gijeki işlere we artykmaç işlere çekmek gadagan edilýär
- 2) iş beriji önümçilik zerurlygy bar bolsa, göwreli aýaly onuň ýazma razylygy bilen gijeki smena çekmegi mümkin
- 3) göwreli aýal lukmançylyk netijesine esasan ýeňilräk işe geçirilmegi we munda ortaça iş hakynyň saklanylmagy kepillendirilýär
- 4) göwreli aýal iş berijiniň başlangyjy bilen islendik ýagdaýda işden boşadylmagy mümkin däl
- 5) göwreli aýal kärhananyň bähbitleri ugrunda wagtlaýyn başga goşmaça işleri ýerine ýetirmegi mümkin, eger bu işler saglygyna zyýan ýetirmese

Jogaby:									
Bal:									

5. (Q-4 bal) 16 ýaşly K. atly işgär “Şirin don” kärhanasyna işe kabul edildi. İş beriji önümçilik meýilnamasyny wagtynda ýerine ýetirmek üçin ähli işgärlerine goşmaça iş ýüklemesini belledi. Şu sanawda kämillik ýaşyna ýetmedik K. hem bardy. Ol mundan närazy boldy.

Ýagdaýa hukuk taýdan baha berip, kämillik ýaşyna ýetmedik işgärlere görä zähmet kanunçylygynda bellenen kepillikleri anyklaň:

- 1) kämillik ýaşyna ýetmedik işgär iş berijiniň başlangyjy bilen islendik ýagdaýda işden boşadylmagy mümkin däl
- 2) iş beriji önümçilik zerurlygy bolsa, kämillik ýaşyna ýetmedik işgäri onuň ýazmaça razylygy bilen gijeki smena çekmegi mümkin
- 3) kämillik ýaşyna ýetmedik işgäre ýeňilräk iş bermek we iş hakynyň mukdaryny saklap galmak kepillendirilýär
- 4) kämillik ýaşyna ýetmedik işgärleri gijeki smena we artykmaç işe çekmek gadagan edilýär
- 5) kämillik ýaşyna ýetmedik işgär kärhananyň bähbitleri ugrunda wagtlaýyn başga işleri ýerine ýetirmegi mümkin, eger bu işler saglygyna zyýan ýetirmese, aýratyn hak tölenmezligi mümkin

Jogaby:									
Bal:									

13-nji soraglar bazasy

1. (B-4 bal) Aşakdaky kesgitleme haýsy düşünjä degişli?

“— bu döwlet edaralarynyň we raýatlaryň ýa-da guramalaryň arasynda emele gelýän gatnaşyklar bolup, olar administratiw hukuk normalary esasynda tertibe salynýar”.

- 1) Konstitusion-hukuk gatnaşyklary
- 2) administratiw-hukuk gatnaşyklary
- 3) raýat-hukuk gatnaşyklary
- 4) döwlet dolandyryşy prinsipleri

Jogaby: _____

2. (B-4 bal) Aşakdakylardan haýsysy administratiw hukuk bilen tertibe salynýan gatnaşyklara girmeyär?

- 1) awtomaşyny döwlet sanawyndan geçirmek
- 2) telekeçiligi döwlet sanawyndan geçirmek
- 3) mirasy paýlamak boýunça raýatlaryň arasyndaky ylalaşyk
- 4) şahslaryň döwlet edaralaryna ýüzlenmesi

Jogaby: _____

3. (B-4 bal) Ýeke-täk interaktiw döwlet hyzmatlary portalyny döretmekden (my.gov.uz) gözlenen esasy maksady anyklaň:

- 1) döwlet edaralarynda içki namalaryň aýlanyşyny çaltlandyrmak
- 2) döwlet hyzmatlaryny diňe şahsy ýüzlenmek arkaly almagy höweslendirmek
- 3) döwlet edaralarynda işgärler sanyny kemeltmek
- 4) döwlet hyzmatlaryndan çalt we amatly peýdalanmak

Jogaby: _____

4. (B-4 bal) Hukuk düzgünlerini saklamak, hukuk bozulmalary anyklamak, aradan aýyrmak, hukuk bozulmalaryň aradan aýrylmak sebäplerini we şertlerini öwrenmäge gönükdirilen çäreler ulgamyna näme diýilýär?

- 1) hukuk bozulmalary profilaktikasy
- 2) kriminalistik ekspertiza
- 3) hukuk terbiýesi
- 4) kanuny çäre

Jogaby: _____

5. (B-4 bal) Hukuk bozulmalary profilaktikasyny gönüden-göni amala aşyrýan organlar we edaralaryň esasy wezipesini anyklaň:

- 1) raýatlaryň jemgyýetçilik durmuşyndaky işini höweslendirmek
- 2) şahslaryň hukuklary, azatlyklary we kanuny bähbitleri goralýşyny üpjün etmek
- 3) hukuk bozulmalary eden şahslara kanunda bellenilen jeza çärelerini ulanmak
- 4) jemgyýetdäki sosial-syýasy we ykdysady işe gözegçilik etmek

Jogaby: _____

14-nji soraglar bazasy

1. (Q-4 bal) Aşakdaky hereketleri gözden geçirip, olardan haýsysynyň **administratiw** hukuk bozulmadygyny anyklaň:

1. Telekeçi merkezi köçä birugsat reklama ýerleşdirdi. 2. Raýat mekdebiň ýakynynda rugsatsyz söwda etdi. 3. Wezipeli şahs tanşyndan işe ýerleşdirmek üçin pul aldy. 4. Sürüji gyzyl çyrada togtamazdan geçip gitdi. 5. Täze maşyn alan şahs merkezi köçede tizligi artdyrdy. 6. Awtomaşyny ýokary tizlikde sürüp barýan şahs adamy kakyp goýberdi we oňa kömek bermezden waka bolan ýerden gaçyp gitdi.

Jogaby:									
Bal:									

2. (Q-4 bal) Aşakdaky hereketleri gözden geçirip, olardan haýsysynyň **administratiw** hukuk bozulmadygyny anyklaň:

1. Okuwçy synpdaşyndan ruçka sorap aldy-da, gaýtaryp bermek ýadyndan çykdy. 2. Terbiýeçi çagalary jemgyýetçilik ýerinde gözegçiliksiz galdyrdy. 3. Raýat bazarda galmagal etdi. 4. Talyp jemgyýetçilik transportunda tertipsiz hereket etdi. 5. Talyp derse gijä galyp geldi. 6. Sürüji yük maşynyna ýüki bellenilen agyrylykdan artyk ýükledi.

Jogaby:									
Bal:									

3. (Q-4 bal) Aşakdaky hereketleri gözden geçirip, olardan haýsysynyň **administratiw** hukuk bozulmadygyny anyklaň:

1. Sürüji gadagan edilen yşyklandyryş gurluşlaryndan peýdalandy.
2. Raýat şertnamanyň şertlerini ýerine ýetirmedi.
3. Raýat jemgyýetçilik transportunda başgalara gödeklik etdi we bilgeşleýin dawa döretdi.
4. Garrylar üçin bellenen oturgyçda ýaş raýat oturyp, olara ýer bermedi.
5. Raýat spirtli içgini jemgyýetçilik ýerinde içdi.
6. Gurluşykçy şäher gurluşygy normatiwlerini bozup gurluşyk işlerini alyp bardy.

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) Aşakdaky hereketleri gözden geçirip, olardan haýsysynyň **administratiw** hukuk bozulmadygyny anyklaň:

1. Sürüji ýol hereketi düzgünlerini bozup, pyýadalar geçýän ýerde saklandy.
2. Tümen häkimi ýer bölüp bermek maksadynda raýatdan pul aldy.
3. Raýat azyk dükanynyň çäginde tertipsizlik etdi.
4. 10-njy synp okuwçysy jemgyýetçilik transportundan peýdalanmak kadalaryny berjaý etmedi.
5. Talyp gijeki wagtda mähelle güzerinde belent ses bilen aýdym aýtdy.
6. Raýat goňşusynyň öýüne gijeki wagtda çozup girdi.

Jogaby:									
Bal:									

5. (Q-4 bal) Aşakdaky hereketleri gözden geçirip, olardan haýsysynyň **administratiw** hukuk bozulmadygyny anyklaň:

1. Talyp awtobusda hereketlenmek üçin bilgeşleýin bilet almady.
2. Raýat köpçülikleýin çärelerde bellenen tertibi bozdy.
3. Raýat döwlet edarasynyň işgäriniň kanuny talabyny ýerine ýetirmedi.
4. Okuwçy seresapsyzlyk edip synpdaşynyň depderini ýyrtdy.
5. 11-nji synp okuwçysy jemgyýetçilik ýerinde tertipsizlik etdi.
6. Işgär kârdeşiniň gymmat bahaly telefonyny ogurlady.

Jogaby:									
Bal:									

15-nji soraglar bazasy

1. (Q-4 bal) Aşakdakylardan jenaýata we administratiw hukuk bozulma degişlisini anyklap, laýyklaşdyryň.

A) Jenaýat; B) Administratiw hukuk bozulma.

1. Munda jezalar beýlekilerden agyrrak görnüşde bolýar, jeza esasan sud tarapyndan bellenilýär.

2. Okuwa gijä galmak ýa-da işe gijigip gelmek ýaly hukuk bozulmalary edilýär.

3. Jeza diňe bir sud tarapyndan däl, eýsem içeri işler edaralary ýa-da başga ygtyýarly edaralar tarapyndan berilýär.

4. Esasan şertnama şertlerini ýerine ýetirmezlik, şahslara maddy we ruhy zyýan ýetirmek görnüşinde amala aşyrylýar.

Jogaby:

A	B
Bal:	

2. (Q-4 bal) Aşakda jenaýat prosesiniň prinsiplerine degişli ençeme kadalar getirilen. Şu kadalaryň haýsy prinsiplere degişlidigine garap tapawutlandyryň.

A) Aýpsyzlyk prezumpsiýasy; B) Şahsyň mertebesini we gadyr-gymmatyny hormat etmek.

1. Jenaýat işini ýöretmek üçin jogapkärli ähli döwlet edaralary we wezipeli şahslar jenaýat prosesinde gatnaşýan raýatlaryň hukuklaryny we azatlyklaryny goramalydyr.

2. Anyklaýjy, sülçi, prokuror we sud jenaýat ýüze çykanlygyny, onuň edilmeginde kim aýplydygyny, şonuň ýaly-da onuň bilen bagly ähli ýagdaýlary anyklamalydyr.

3. Şahsyň jenaýat etmekde aýplylygy kanunda nazarda tutulan tertipde subut edilýänçe we kanuny güýje giren sud hökmi bilen anyklanlança aýpsyz hasaplanýar.

4. Hiç kim gynaga salynmagy, zorluk edilmegi, rehimsiz ýa-da adam mertebesini we gadyr-gymmatyny kemsidýän başga ýagdaýdaky zor salma duçar edilmegi mümkin däl.

Jogaby:

A	B
Bal:	

3.(Q-4 bal) Aşakda jenaýat jezasynyň görnüşlerine degişli ençeme kadalar getirilen. Şu kadalaryň haýsy jeza görnüşine degişlidigine garap tapawutlandyryň.

A) Azatlykdan mahrum etmek; B) Ömürlik azatlykdan mahrum etmek.

1. Adatdan daşary jeza çäresi bolup, ýyl kesileni ýörite tertibli jezany ýerine ýetirmek koloniýasyna ýerleşdirmek arkaly jemgyýetden möhletsiz aýryp goýmak.
2. Sud tarapyndan ýyl kesilene görä ýaşaaýyş jaýyny ol ýa-da bu sebäp bilen terk etmegi bütinleý gadagan etmek.
3. Ýyl kesileni jemgyýetden çetleşdirip jezany ýerine ýetiriş koloniýasyna ýa-da türmä ýerleşdirmek.
4. Ýigrimi ýyldan artyk, ýöne ýigrimi baş ýyldan köp bolmadyk möhlete bellenilýär we diňe jogapgarligi agyrlaşdyrýan ýagdaýlarda bilgeşleýin adam öldürmek we terrorism üçin bellemek mümkin.

Jogaby:

A	B
Bal:	

4.(Q-4 bal) Aşakda jenaýat jezasynyň görnüşlerine degişli ençeme kadalar getirilen. Şu kadalary haýsy jeza görnüşine degişlidigine garap tapawutlandyryň.

A) Ahlak düzediş işleri; B) Mejbury jemgyýetçilik işleri.

1. Ýyl kesileni hak tölenmeýän peýdaly jemgyýetçilik işlerini ýerine ýetirmäge mejbury ýagdaýda çekmek.
2. Bir aýdan üç ýyla çenli möhlete bellenýär.
3. Bir ýüz altmyş sagatdan dört ýüz ýigrimi sagada çenli bolan möhlete bellenýär.
4. Şahs iş hakynyň on göteriminden otuz göterimine çenli mukdaryny döwlet girdejisiniň hasabyna saklap galmak bilen ony zähmete mejbury çekmek.

Jogaby:

A	B
Bal:	

5.(Q-4 bal) Aşakda jenaýat görnüşlerine degişli ençeme kadalar getirilen. Şu kadalary haýsy jenaýat görnüşine degişlidigine garap tapawutlandyryň.

A) Parahatçylygyň we adamzadyň howpsuzlygyna garşy jenaýatlar;

B) Özbekistan Respublikasyna garşy jenaýatlar.

1. Dini ekstremistik, separatistik, fundamentalistik ýa-da başga gadagan edilen guramalary düzmek, olara ýolbaşçylyk etmek, olarda gatnaşmak.

2. Döwlet edaralarynyň işine ýa-da sosial-syýasy ýagdaýyň durnuklylygyna ýa-da ykdysadyýetine putur ýetirmek maksadynda adamlary gyryp goýbermek, olaryň saglygyna zyýan, emläge şikes ýetirmek ýa-da ony ýok etmege gönükdirilen hereketler.

3. Ok atyjy ýaragyň, ok-därileriň, ok atyjy ýaragyň esasy bölekleriniň, partlaýjy maddalaryň, partladyjy serişdeleriň ýa-da partladyjy abzallaryň kanuna ters dolanyşygy.

4. Bu ilata gorky salmak ýa-da döwlet syýasatyna täsir etmek maksadynda partlama, atyşyk ýa-da başga zulumkärlik hereketlerini etmektir.

Jogaby:

A	B
Bal:	

16-njy soraglar bazasy

1.(Q- 4 bal) Gijeki wagtda raýat A. köçede pyçak bilen bedene şikes ýetirmek jenaýaty edilen ýeriň ýakynynda ele alnan. Jebir çeken tiz kömek arkaly hassahana äkidilen. Şaýatlardan biri raýat A.ny jenaýatça meñzeş şahs hökmünde görkezipdir. A.görä şahsy barlag geçirilende jübüsinden gan tegmilleri bar bolan elýaglyk delil hökmünde alnan. Şonuň ýaly-da, şahsyny tassyklaýan resminama soralarda öýdedigini mälim edipdir.

Ýagdaýy derňäp, Özbekistan Respublikasynyň Jenaýat-prosessual kanunçylygyna görä raýat A.ny saklap durmak haýsy esaslar boýunça kanuny hasaplanýandygyny anyklaň.

1) şahs jenaýatyň üstünde ýa-da gönüden-göni ony edenden soň ele düşse

2) jenaýatyň şaýatlary, şol sanda jebir çekenler ony jenaýat eden şahs hökmünde gönüden-göni görkezseler

3) aýbyny boýun alyp derňew edaralaryna öz islegi bilen gelse

4) onuň özünde ýa-da geýiminde, ýanynda ýa-da öýünde edilen jenaýatyň aýdyň yzlary tapylsa

5) şahsy jenaýat edenlikde güman etmek üçin esas bolýan maglumatlar bar bolup, ol gaçmakçy bolsa ýa-da hemişelik ýaşayan ýeri ýok ýa-da şahsy anyklanmadyk bolsa

Jogaby:									
Bal:									

2.(Q-4 bal) Tümenara raýat sudunyň sudýasy miras işi boýunça dawagäriň peýdasyna çözüp bermegi wada etdi. Ol dawagärden 2 müň ABŞ dollaryny alyan wagtda hukuk gorajy edaralar tarapyndan ele alyndy. Pul maddy delil hökmünde alyndy.

Ýagdaýy derňäp, Özbekistan Respublikasynyň Jenaýat-prosessual kanunçylygyna görä sudýany saklap durmak haýsy esaslar boýunça kanuny hasaplanýandygyny anyklaň.

- 1) şahs jenaýatyň üstünde ýa-da gönüden-göni ony edenden soň ele düşse
- 2) jenaýatyň şaýatlary, şol sanda jebir çekenler ony jenaýat eden şahs hökmünde gönüden-göni görkezseler
- 33) aýbyny boýun alyp derňew edaralaryna öz islegi bilen gelse
- 4) onuň özünde ýa-da geýiminde, ýanynda ýa-da öýünde edilen jenaýatyň aýdyň yzlary tapylsa
- 5) şahsy jenaýat edenlikde güman etmek üçin esas bolýan maglumatlar bar bolup, ol gaçmakçy bolsa ýa-da hemişelik ýaşaýan ýeri ýok ýa-da şahsy anyklanmadyk bolsa

Jogaby:									
Bal:									

3.(Q-4 bal) 2025-nji ýylyň 12-nji mart güni sagat 18:45-lerde Daşkent şäheriniň Ýunusabat tümenindäki “Baraka Market” dükanynda ogurlyk edildi. Şu jenaýat boýunça 35 ýaşly başga millete degişli şahs içeri işler bölümüne getirildi. Ol anyklaýjy tarapyndan güman edilýän hökmünde sorag edildi. Şol sorag prosesinde jenaýat-prosessual kanunçylygynda bellenilen sorag geçirmek tertibi zyygiderligindäki ýalňyşlyklary anyklaň.

- 1) güman edilýäniň şahsy anyklanyp, işiň oňa mälum bolan ýagdaýlary barada erkin aýdyp bermegi teklip etdi
- 2) güman edilýäniň haýsy dilde görkezme berip biljekdigini anyklap, hukuklaryny we borçlaryny düşündirdi
- 3) güman edilýäne iş ýagdaýlary boýunça erkin aýdyp bermek mümkinçiligi berlip, soň oňa goşmaça soraglar berildi
- 4) güman edilýäniň şahsy anyklanandan soň, oňa hukuklary we borçlary düşündirildi
- 5) güman edilýäniň hukuklary we borçlary düşündirildi we işiň ýagdaýlary barada erkin aýdyp bermek teklip edildi

Jogaby:									
Bal:									

4. (Q-4 bal) 2026-njy ýylyň 6-njy ýanwar güni sagat 17:45-lerde işden gelýän raýat T.ni näbelli şahs urup, waka bolan ýerden gizlendi. Bu ýagdaýy gören raýat B. derrew 102 jaň edip jenaýat hakda habar berdi. Raýat B. anyklaýjy tarapyndan şaýat hökmünde sorag edildi.

Şu sorag prosesinde jenaýat-prosessual kanunçylykda bellenen sorag geçirmek tertibi yzygiderligindäki dogry jogaplary anyklaň.

- 1) şaýadyň şahsy anyklanyp, oňa hukuklary we borçlary düşündirildi
- 2) şaýada hukuklary we borçlary düşündirildi, soň oňa ma'lum bolan ýagdaýlar barada erkin aýdyp bermek teklip edildi
- 3) şaýadyň haýsy dilde görkezme berip biljekdigini anyklap, hukuklary we borçlary düşündirildi
- 4) şaýadyň hukuklary we borçlary düşündirilenden soň şahsy anyklandy
- 5) şaýadyň şahsy anyklanandan soň, oňa mälum bolan ýagdaýlar barada erkin aýdyp bermek teklip edildi

Jogaby:									
Bal:									

5.(Q-4 bal) “Imkon Gurluşyk Müdirliğinde” taslama başlygy B.M. iş prosesinde potratçydan taslamany tizräk resmileşdirmek öwezine para alýan wagty hukuk goraýjy edaralar tarapyndan ele alyndy.

Ýagdaýy derňäň. Sülçiniň jenaýat düzümini anyklamakdaky ýalňyşlyklaryny anyklaň.

- 1) jenaýatyň obýekti – degişli guramanyň abraýy, normal iş ýöretmegi, raýatlaryň hukugy we bahbidi
- 2) subýektiw tarapdan – öz-özüne ynanmak arkaly edilen
- 3) obýektiw tarapdan – wezipeli şahsyň öz wezipe ygtyýarlyklaryndan peýdalanmagy raýatlaryň hukuklaryna ýa-da kanun bilen goralýan bähbitlerine uly zyýan ýetirilmeginde aňladylmagy
- 4) jenaýatyň subýekti –18 ýaşyna ýeten akyly ýerinde şahs
- 5) subýektiw tarapdan – göni kast edilen
- 6) obýektiw tarapdan – wezipeli şahsyň öz gulluk ýagdaýyndan peýdalanmak bilen käbir işi ýerine ýetirmegiň öwezine maddy gymmatlyklary almagynda aňladylmagy

Jogaby:									
Bal:									

17-nji soraglar bazasy

1. (B-4 bal) Tebigaty goramagyň esasy maksatlaryndan birini tapyň:

- 1) şäher we oba çäklerini häzirki zaman gurluşyk we infrastruktura taslamalary bilen ösdürmek
- 2) tebigy resurslardan ykdysady netijeliligi artdyrmak maksadynda olary işjeň we giň möçberde özleşdirmek
- 3) maddy, medeni mirasa degişli tebigat obýektlerini gorap saklamak
- 4) senagat we oba hojalyk zerurlyklary üçin tebigatdan maksimal derejede peýdalanmak mümkinçiliklerini giňeltmek

Jogaby: _____

2.(B-4 bal) Ýer uçastoguna bolan hukugy döwlet sanawyndan geçirmek nähili tertipde amala aşyrylýar?

- 1) döwlet kadastr edaralaryna ýazmaça arza tabşyrmak hem-de ähli resminamalary kagyz görnüşinde şahsy özi hödürlemek arkaly;
- 2) notarial edaralar tarapyndan ýere bolan hukugy tassyklaýan resminamalar resmileşdirilenden soň awtomatik ýagdaýda sanawa almak arkaly;
- 3) tümen (şäher) häkimliginiň karary esasynda ýer uçastoguna bolan hukugy gönüden-göni reýestre girizmek arkaly;
- 4) Ýeke-täk interaktiw döwlet hyzmatlary portalyna elektron görnüşde ýüzlenmek arkaly.

Jogaby: _____

3. (B-4 bal) Biologik köpdürlülük näme?

- 1) bu ýitip gitmek howpy astynda duran haýwanlary we ösümlikleri döwlet sanawyndan geçirmek we olary gorap saklamak;
- 2) ýer meýdanynda bar bolan ähli janly organizmler: ösümlükler, haýwanlar, kömelekler we mikroorganizmler hem-de olaryň ýaşayyş gurşawlary we ekoulgamlaryndaky dürli şekilleriň jemi;
- 3) daşky gurşawy goramak, tebigy baýlyklardan akylyly-başly peýdalanmak we ekologik howpsuzlygy üpjün etmäge gönükdirilen hukuk normalary ulgamy;
- 4) gaýtadan dikeldilýän energiýa çeşmelerinden peýdalanmak bilen, ekoulgamy gowulandyrmak çäreleri.

Jogaby: _____

4. (B-4 bal) Aşakda berlenlerden haýsy norma Özbekistan Respublikasynyň Konstitusiýasyna görä raýatlaryň borjy hasaplanýar?

- 1) “Raýatlar daşky tebigy gurşawa ätiýaçly gatnaşykda bolmaga mejburdyrlar”
- 2) “Her kim amatly daşky gurşawa, onuň ýagdaýy baradaky ynamly maglumata eýe bolmak hukugyna eýe”
- 3) “Raýatlar şäher gurluşygy resminamalarynyň taslamalary kanunda bellenen tertipde jemgyýetçilik ara alyp maslahatlaşmasynda gatnaşmagy mümkin”

19-njy soraglar bazasy

1. (Q-10 bal) Özbekistan Respublikasynyň Konstitusiýasynyň “Döwlet suvereniteti” we “Halk häkimiýetçiligi” baplaryndan 5 maddany Konstitusiýa esaslandyryp ýazyň.

Döwlet suvereniteti	Halk häkimiýetçiligi
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

2. (Q-10 bal) Özbekistan Respublikasynyň “Raýatlarynyň ykdysady, sosial, medeni, ekologik hukuklary” we “Şahsy hukuklary we azatlyklary”ndan 5 sanysyny Konstitusiýanyň normalaryna esaslandyryp ýazyň.

Ykdysady, sosial, medeni, ekologik hukuklary	Şahsy hukuky we azatlyklary
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

3. (Q-10 bal) Özbekistan Respublikasynyň Konstitusiýasynyň “Raýat jemgyýeti institutlary” we “Maşgala, çagalar we ýaşlar” baplaryndan 5 maddany Konstitusiýa esaslandyryp ýazyň.

Raýat jemgyýeti institutlary	Maşgala, çagalar we ýaşlar
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

4. (Q-10 bal) Özbekistan Respublikasynyň Prezidentiniň we Oliý Majlisiniň ygtyýarlyklaryndan 5 sanysyny Konstitusiýanyň normalaryna esaslanyp ýazyň.

Özbekistan Respublikasynyň Prezidentiniň ygtyýarlyklary	Özbekistan Respublikasynyň Oliý Majlisiniň bilelikdäki ygtyýarlyklary
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

5. (Q-10 bal) Özbekistan Respublikasynyň Oliý Majlisiniň Kanunçylyk palatasynyň we Senatynyň absolýut ygtyýarlyklaryndan 5 sanysyny Konstitusiýanyň normalaryna esaslanyp ýazyň.

Kanunçylyk palatasynyň ygtyýarlyklary	Senatnyň ygtyýarlyklary
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

